

Motion till riksdagen 2005/06:So472

av **Ulf Nilsson m.fl. (fp)**

Vård av narkotikaoffer

Motionen delad mellan flera utskott

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att utreda hur domar med föreskrift om vård för missbruk blir verkställda och följs upp.¹
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att utreda hur samarbetet mellan kriminalvården och socialtjänsten fungerar samt komma med förslag till förbättringar.¹
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om att permanenta sprutbytesprojektet i Malmö och Lund.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anføres om möjlighet att utvidga verksamheten med sprutbyte till flera platser i Sverige.

¹Yrkandena 1 och 2 hänvisade till JuU.

Fel! Okänt namn på

Inledning

Vården av narkomaner har enligt många tecken försvagats de senaste åren. Antalet vårdplatser har minskat samtidigt som antalet missbrukare ökat. I denna motion uppmärksammar vi dels förhållanden i vården av dömda narkomaner, dels förhållanden i hälsovården för icke dömda narkomaner.

Följ upp domar om tvångsvård

Tvångsingripande är försvarligt, när en missbrukare är farlig för sig själv och för sin omgivning. Lagen om vård av missbrukare (LVM) ger möjlighet till tvångsomhändertagande. Dessutom har domstolarna möjlighet att, då påföljd bestäms i brottmål, föreskriva att den dömda skall bli föremål för vård med syfte att komma ifrån missbruket.

Innehav av narkotika är olagligt i Sverige och därför är det också möjligt att döma en person för narkotikabrott. Från Folkpartiets sida stöder vi kriminalisering av narkotika, inte för att vi vill straffa utslagna människor utan för att vi vill garantera att så många som möjligt får vård.

Betänkandet om lagen om vård av missbrukare (SOU 2004:3) konstaterar att kommunernas kostnader för missbrukarvården inte motsvarar behovet av insatser för människor med missbruksproblem. Utredningen konstaterar också att kommunernas tillämpning av LVM varierar. Efter att en dom fastställs är ansvaret för den dömda delat på två system – kriminalvården och socialtjänsten. Hur dessa samarbetar kan vara avgörande för en missbrukares möjlighet till rehabilitering. Utredningens uppgifter borde snarast leda till kraftfulla initiativ från regeringen för att förstärka vården av missbrukare.

Allt fler uppgifter från människor som har kontakt med missbrukare tyder på att uppföljningen av narkotikadomar inte alltid fungerar tillfredsställande. Exempel finns på att domar, där drogavvänjande behandling föreskrivits, inte blir verkställda. Om missbrukaren inte accepterar behandlingen – eller inte finner sig till möten – kommer inte alltid någon snabb och tydlig reaktion från ansvariga myndigheter. Uppgifterna om att många personer som dömts till vård kan utebli från behandling utan konsekvenser är mycket oroväckande. Följden kan bli ett fortsatt missbruk och i värsta fall en tidig död.

Någon tillgänglig statistik som visar hur narkotikadomar verkställs och följs upp finns inte. Däremot talar annan statistik sitt tydliga språk. Antalet svårt belastade narkotikamissbrukare har ökat i landet och samtidigt har antalet vårdplatser avsedda för denna kategori av missbrukare minskat. Nedskärningen av missbrukarvården är en av de mest drastiska förändringarna i välfärdspolitikerna de senaste tio åren. Öppenvården har ökat medan institutionsvården minskat, och det är mycket oklart om öppenvården verkligen når de missbrukare som på grund av sitt missbruk inte vill samarbeta.

Det behövs insatser inom många områden för att stärka kampen mot drogmissbruket. En insats vore att ta reda på vad egentligen följderna blir av narkotikadomar. Osäkerheten om huruvida narkotikadomar verkställs eller

följs upp kräver ett snabbt utredningsuppdrag. Likaså är det angeläget att utreda hur samarbetet mellan kriminalvården och socialtjänsten fungerar och komma med förslag till förbättringar. Det borde vara möjligt att gå igenom ett antal fall av narkotikadomar och se vilken vård missbrukaren fått. Med utgångspunkt från detta är det sedan lättare att komma med beslut om ändrade rutiner och annan organisation. Varje gång en missbrukare går under eller dör är det en tragedi, och det är en ännu större tragedi varje gång någon kunde ha räddats genom beslut om bättre och kraftfullare vård.

Sprututbyte

Tyvärr finns det många narkomaner som inte nås av lagliga åtgärder. För dem är det viktigt att de ändå får kontakt med sjukvården, dels för att smittspridning ska hindras, dels för att de övertalas till att ta steget över till frivillig vård. Vid universitetssjukhusen i Malmö och Lund pågår sedan 1986 en försöksverksamhet med utbyte av sprutor för narkotikamissbrukare.

Från projekten med sprututbyte finns intressant statistik tillgänglig. Kliniken i Lund har ca 400 besökare per år och kliniken i Malmö har ca 1 000 besökare per år. Över 95 procent av besökarna testas. Vid dessa tester har ingen hivöverföring upptäckts bland narkomaner sedan projektets början för nitton år sedan. Dessutom vaccinerades flertalet av narkomanerna utan immunitet mot hepatit B. Den övervägande andelen klienter som vårdas av narkomanheterna i Lund och Malmö har tidigare ingått i sprutbytesprojektet.

En viktig anledning till att försöksverksamheten startades var just att hindra smittspridningen av hiv. Även om det är omöjligt att dra hundra procentigt säkra slutsatser, kan man konstatera att det, medan ingen känd hivsmittoöverföring mellan narkomaner upptäckts på många år i Skåne, finns ett högt antal hivpositiva narkomaner i till exempel Stockholm och Köpenhamn. De rapporter om hivfall som rapporterats från Skåne gäller inresta personer eller personer som fått smittan genom sexuell överföring.

Sprututbytesmottagningen gör också en stor social insats genom sitt oerhört nära samarbete med de narkomaner som besöker den. Minskad smittospridning, social kontakt och hjälp med praktiska ting, såsom besök hos barmorska, möjlighet att bereda väg för avgiftning, kondomutdelning etc. är positiva inslag i arbetet. Regeringens utredare Ulf Malmström noterade redan i sin rapport, 2001, att detta är tunga argument för att permanenta och utöka verksamheten. Allt tyder på att verksamheten med sprututbyte skapar en samhällelig kontaktyta och ökar motivationen att söka vård. Regeringens narkotikasamordnare, Björn Fries, har också föreslagit att tillåta sprututbyte under hårt kontrollerade former.

Enligt vår mening är det nu dags att efter en nittonårig projektverksamhet besluta mera långsiktigt om den pågående verksamhetens framtid. Att tillåta sprututbyte under kontrollerade former innebär inte att man kapitulerar inför narkotikan. För vår del och för Folkpartiets del är det en självklarhet att bruket av både s.k. lätt och tung narkotika ska vara kriminaliserad i Sverige. Att

Fel! Okänt namn på

börja tveka i den frågan vore att leda in många nya, unga missbrukare på vägen mot olyckan. Sprutbytesverksamheten handlar om något helt annat – att göra det bästa möjliga för människor som sitter fast i ett tungt missbruk.

Vem som helst kan inte gå in på sprututbytesmottagningen och skaffa sprutor. Narkomanen som vill byta sina använda sprutor mot rena måste följa klinikens stränga regler. Han eller hon ska vara över tjugo år, kunna visa stickmärken, ha behandlats för sitt missbruk men misslyckats med att sluta knarka och ha haft kontakter med socialtjänsten. Man byter smutsiga sprutor mot rena, inget annat. Det är ingen ”allmän” utdelning som sker. Varje spruta och varje nål räknas. Lämnar man tio nålar får man tio. Lämnar man noll får man noll. Fördelarna med att tillåta narkomaner att byta smutsiga sprutor mot rena är många.

Fria sprutor till narkomaner har inte något med legalisering av narkotika att göra. Tvärtom tänker vi folkpartister fortsätta att på alla sätt bekämpa dem som vill legalisera narkotiska preparat. Det behövs hårda straff för att komma åt langare och andra som tjänar pengar på människors missbruk. Polis, tull och åklagare ska få använda sig av effektivare och modernare metoder i kampen mot smugglingen. Det är också viktigt att utnyttja möjligheten för europeisk polis att samarbeta över gränserna.

Fakta talar enligt vår mening för att sprututbytet ska fortsätta och att nuvarande försöksverksamhet ska övergå i permanent verksamhet. Dessutom bör verksamheten utökas till att omfatta flera platser i Sverige, där intresse och engagemang finns för att starta kliniker för sprututbyte.

Stockholm den 1 oktober 2005

Ulf Nilsson (fp)

Allan Widman (fp)

Tina Acketoft (fp)